

“QOŃRATLI QIZ TÁRBIYA.”

(1917- 1963)

*Ózbekistan Mámleketlik Konservatoriyası Nókis filiali “Uliwma kásiplik hám
social gumanitar pánler kafedrası”
Kórkem ónertanıw qániygeligi
2-kurs studentı **Muratbaeva Rayxan**
Ilimiy basshı: **Kamalova G. M.***

Annotaciya: Bul maqalada Qaraqalpaqstan xalıq artisti, Ózbekstan Respublikasına xızmet kórsetken artist Qaraqalpaqstanda esrtada hám teatr óneriniń rawajlanıwında óziniń úlesin qosqan kórkem-óner wákili Tárbiya Jolimbetovaniń ómiri hám dóretiwshilik jolı haqqında aytıp ótıledi.

Tayanış sózler: Mektep, muzıka, kórik tańlawlar, mádeniyat kúnleri, xalıq qosıqları, teatr, saxna, spektakller.

Аннотация: В этой статье рассказывается о жизни и творческом пути Народной артистки Каракалпакстана, Заслуженной артистки Республики Узбекистан, представителя искусства Тарбии Жолымбетовой, внесшей значительный вклад в развитие театрального искусства в Каракалпакстане.

Ключевые слова: Школа, музыка, конкурсы, дни культуры, народные песни, театр, сцена, спектакли.

Annotation: This article discusses the life and creative journey of Tarbiya Jolimbetova, People's Artist of Karakalpakstan and Honored Artist of the Republic of Uzbekistan, a representative of the arts who contributed to the development of theatrical art in Karakalpakstan.

Keywords: School, music, competitions, culture days, folk songs, theater, stage, performances.

Qaraqalpaqstanda qosıqshılıq kórkem óneriniń rawajlanıwına úlken úles qosqan jáne bir qosıqshılarımızdan biri óziniń shıraylı róllerini menen xalqımız

kewlinen orın alǵan Qaraqalpaq xalıq artistı Tárbiya Jolımbetova 1917-jıldıń báhárinde Qońırat rayonında dıyxan shańaraǵında dúnyaǵa keledi. Ol 4-jasınan baslap ata-anasınan ayrılıp tuwısqan jigit aǵası Uzaqbaydıń qolında tárbiyalanadı, kishkeneliginen qosıq aytıwǵa júdá qızıǵadı. Tárbiya Jolımbetovanıń tárbiyası menen tikkiley jigit aǵası shuǵıllanǵan.

Jigit aǵası Uzaqbay Jolımbetov 1902-jılı dúnyaǵa kelgen. Uzaqbay jaslayınan shaqqan, záberdes jigit bolıp xalıq ushın belsene xızmet etken. Tárbiyanıń basqa baǵıwshısı bolmaǵanlıqtan jigit aǵası Uzaqbay pútkil ómiri dawamında ata- anası ornına qarındasına ġamxorlıq etken. Uzaqbay Jolımbetov juwappershilikli lawazımlarda, urıs jılları Shımbay rayonında rayonlıq atqarıw komiteti baslıǵınıń orınbasarı al keyin ómiriniń aqırına shekem kegeyli rayonınıń “Rayvodxoz” baslıǵı bolıp jumıs alıp baradı. Tárbiya kórkem ónerge jaslayınan qızıǵıp úlken saxnalardı árman etkenligi sebepli aǵası onıń rayın qaytarmay Qońırat rayonına atalas aǵayınleriniń aldına jiberedi. Onıń talantın kórgen Qońırat kalxoz teatrınıń basshıları Tólek hám Allambergen Sarıbaevlar 15 jasar Tárbiyanı 1932-jılı teatrǵa jumısqa alǵan. Qaraqalpaq Mámleketlik teatrınıń direktorı Asan Begimov Qońırat rayonına barganında jas xosh hawaz qızdıń ónerine tán qalıp, 1934-jılı Tórtkól rayonındaǵı Mámleketlik teatrda jumıs islewdi usınıs etken Sol jılları saxnada qoyılǵan U. Gadjibekovtıń “Arshin mal- alan”, G. Zafariydıń “Xalima”, S. Májitovtıń Baǵdagúl, K. Yashinnıń “Gúlsara” spektakllerinde A. Shamuratova, T. Raxmanova menen birge bas róllerdi oynap koncertlerde qosıq hám oyınlardı sheber atqarıwshılıǵı menen keń jámiyetshilikke tanıla basladı.

1936-jılı Moskvadaǵı mámleketlik teatr óneri institutınıń Qaraqalpaq studiyasına qosımsha oqıwshılar qabıl etilgende teatrda islep atırǵan talantlı jaslardan Y. Sharipov, S. Xojaniyazov, M. Mátjanov, P. Áwezova, Y. Allamuratova G. Shaxmuratovalar menen birge Tárbiya Jolımbetovada oqıwǵa jiberilip ol jerde K.S. Stanislaviskiydıń shákirtleri professor O. I. Pijova, B. V. Babikov, V. A. Bronskaya sıyaqlı tájiriybeli ustazlardan tálim aladı.

1939-jıldın iyul ayında oqıwın pitkerip kelgennen keyin teatrda islegen jıllarında T. Jolımbetova 30 dan aslam spektaklde róller oynap, hár qıylı jastağı hám xarakterli hayal-qızlardın obrazların dóretti. “Arshın mal- alan” Gúlshehra, Aygúl- Abat” Názigúl, “Skapennin hiylesi” Zerbinetta, “Jarlılıq ayıp emes” Lyoba, “Súymegenge súykenbe” Qansha, “Ǵáriyp ashıq” Aqsha hám basqa da obrazlardı sheberlik penen oynap tamashagóyler kewlinen orın aldı. 1957-jılı Tashkent qalasında ótkerilgen Qaraqalpaq ádebiyatı hám kórkem óneri on kúnliginin juwmaqları boyınsha pikir alısıwda Ózbekstannın jetekshi sınshıları menen qánigeleri teatrın ulıwma jetiskenlikleri menen bir qatarda Y. Sharipov, Y. Mamutov, T. Raxmanova, G. Sherazieva, T. Jolımbetovalardıń atqarıw sheberliklerin oǵada joqarı bahaladı.

Teatrın turmısı júdá ózgeshe artistler kúni boyı paxta atızlarında bolıp paxta teriwge járdemlesip keshte spektakllerde oynaydı. Artistlerdın spektakllerde oynaytuǵın kiyimleri de joq edi. Gezeklesip awılma- awıl barıp kiyim jiynaydı. Spektaklden soń sol kiyimlerdi iyelerine alıp barıp tapsırıwda olardıń moynına júklengen.

Erteń keshte bolatuǵın spektaklge kiyim jiynaw gezegi Tárbıya menen Sulıwǵa keldi.

Ekewi awıldan shıǵıp ketip hár jerden kiyimler jiynap keletuǵın bolǵan, olarǵa da bul kiyimlerdi jiynaw ańsat emes awıl shetinde kórgen adamlar qız balaǵa teatr óneri tuwrı kelmeydi dep úylerinde bar kiyimlerin de bermey jiberse bazı birewler bolsa qaytarıp alıp keliw shárti menen úyinde bar milliy kiyimlerin berip jiberedi eken solay etip qızlar tawǵan kiyimlerin alıp pesin waqtında teatrǵa jetip keldi. Kelgennen keyin Tólek aǵa ǵa awıl aralap tawıp kelgen kiyimlerin kórsetedi. Sol waqıtta Tólek aǵa “Baǵdagúl” pyessasına tayarlıq kóriw ushın olarǵa ról bólistirip beredi. Hám Tárbıya Baǵdagúl obrazın al Sulıw bolsa Baǵdagúldın anası obrazların oynaydı. Aradan biraz waqıt ótkennen keyin, biri qız, biri kempir lipasın

kiyip saxnağa shıqtı, bulardı saxnada kórgen Tólek ağa: - qáne, onda tayarlıqtı basladıq – dedi.

Tárbiya menen Sulıwdıń teatr ónerine degen qızıǵıwshılıǵı hám súyispenshiligi sol dárejede bálet bolǵanlıǵı sebepli 1934-jılı Tárbiya Jolımbetova Túrtkól teatrına jumısqa shaqırıladı, 1936-1939- jılları Moskvadaǵı Gits institutına kirip sol jerde oqıwın pitkerip Tárbiya Jolımbetova Moskvadaǵı oqıwın joqarı dárejede tamamlap Nókis qalasına qaytıp keledi, bul waqıt aralıǵında 1940-jılı Ózbekistan hám Qaraqalpaqstan kompozitorı Alımjan Xalimov Qaraqalpaqstanǵa kórkem ónerdiń rawajlanıwına járdem beriw ushın jónetilgen edi, ol Qaraqalpaqstanǵa kelgennen keyin Tárbiya menen birgelikte házirgi Berdaq atındaǵı Qaraqalpaq Mámleketlik Akademiyalıq muzikalı teatrında jumıs islep júredi, solay etip Alımjan Xalimov penen Tábiya Jolımbetova ekewi shańaraq qurıp Shańaraqta bir ul perzent Sarvar Xalimov dúnyaǵa keledi. Bunday shańaraqta tálim- tárbiya alǵan Sarvar da ata- ana jolın dawam etiwdi qáleydi biraq mádeniyattıń basqa tárepine jandasadı. Ol texnikaǵa qızıqqanlıǵı sebepli Tashkent qalasında bilim alıp kelip 1966-jılı Ózbekistan hám Qaraqalpaqstan Respublikalarınıń xalıq artisti Rayxan Saparova menen turmıs quradı. Alımjon Xalimov penen Tárbiya Jolımbetovanıń shańaraq aǵzaları hámmesi mádeniyat tarawınıń insanları bolıp teatr turmısı menen jasap tamashagóyler kewlinen tereń orın alǵan.

Tárbiya Jolımbetovanıń ulıwma ómiri dawamında islegen miynetleri ushın, Qaraqalpaqstanda saxna óneriniń rawajlanıwındaǵı jemisli miynetleri húkimetimiz tárepinen joqarı bahalanıp 1950-jılı Qaraqalpaqstan xalıq artisti, 1957-jılı Ózbekistan Respublikasına xızmet kórsetken artist húrmetli ataqları berildi. Tárbiya Jolımbetova ómirin zaya jasaǵan joq kóplegen róllerdi atqardı, xalıq namaların atqarıp keyin jámiyetshilik aldında tanıldı, degen menen sum ájel onı 1963-jılı 46-jasında alıp ketti.

Paydalanılğan ádebiyatlar:

1. T.Adambaeva “Qaraqalpaq muzıkasınıń tariyxınan” “Qaraqalpaqstan” baspası 1985-jıl.
2. T.Adambaeva “Revolyuciyaǵa shekemgi qaraqalpaq muzıkası” “Qaraqalpaqstan” baspası 1985-jıl.
3. Kamalova, G. (2023). QÁLEMI ÓTKIR KOMPOZITOR (D. Djańabaeva dóretiwshilik jolı). *Вестник музыки и искусства*, 1(2), 37-39...
4. Charshemov J. Problems of Using Karakalpak Folklore in Composers //Vital Annex: International Journal of Novel Research in Advanced Sciences. – 2023. – Т. 2. – №. 3. – С. 270-273.
5. Charshemov J. A REVIEW OF MARKABAY JIEMURATOV'S WORK //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 10. – С. 818-821.
6. Niyazbaeva A., Kamalova G. ÓZBEKISTON XALQ BAXSHISI QALLIEV TEÑELBAY GENJEBAEVICH IJODI //Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования. – 2023. – Т. 2. – №. 7. – С. 22-24.